

Eğitim anaçlıdır. Para ile satılamaz.

Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi
8

ORTAK SINAVLARA HAZIRLIK
DERS NOTLARI

Kamil KARAKAŞ
Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Mart 2015, MUĞLA

Elinizdeki ders notları, **Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan ders kitaplarından yararlanılarak hazırlanmıştır.**

Sekizinci sınıf öğrencilerimize, derste işlenen konu ve kazanımların hızlıca tekrarını yapabilmeye imkânı sunmak, amacını taşımaktadır. Ortak sınavlarda başarıyı arttırmayı hedefliyoruz.

Ücretsiz dağıtılan ders kitapları da bizler de müfredatın başarılı olması için; aynı hedefe hizmet ediyoruz. Ders kitaplarının telif hakları sınırını zorladığımızın farkında olarak; ilgililerin ve hak sahiplerinin affına sığınıyoruz.

Kamil KARAKAŞ
Muğla Ortaca Ortaokulu
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni
www.kamilkarakas.com.tr

Baskı: 1000 adet
Mart 2015, MUĞLA

1. ÜNİTE: (KAZA VE KADER)

1. Allah Her Şeyi Bir Ölçüye Göre Yaratmıştır

Çevremizdeki varlıklara dikkat ettiğimizde her şeyin belirli bir ahenk ve düzen içeri-sinde hareket ettiğini görürüz. Allah, kâinata bulunan her şeyi bir plan ve ölçü içerisinde yaratmıştır. Bu ölçü, evrendeki varlıkların uyumlu bir sistem oluşturmalarını sağlamıştır.

Örneğin; canlılar, nefes alabilmek için oksijene ihtiyaç duyarlar. Bazı canlılar oksijen tüketip karbondioksit açığa çıkarırlar. Bitkiler ise besin üretmek için karbondioksit kullanıp oksijen üretirler. Bu durum canlıların yaşamı için Allah'ın koymuş olduğu kanunlardan biridir.

Evren ile içindeki varlıkların belli düzen ve ölçüye göre yarattığı Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: *"Biz her şeyi bir ölçüye (bir düzene, plana) göre yarattık."* (Kamer suresi, 49. ayet.)

Allah her şeyi yerli yerinde yaratmıştır. İnsan ve hayvanları yaratmadan önce, yeryüzünü onların yaşamalarına uygun bir şekilde hazırlamıştır. Bilişsel araştırmalar, Allah'ın her şeyi ölçülü bir şekilde yarattığı gerçeğini anlamıza katkı sağlamaktadır.

2. Kader ve Evrendeki Yasalar

Kader, sözlükte bir şeyin ölçüsü, miktarı ve kıymeti anlamlarına gelmektedir.

Allah'ın her şeyi belli bir ölçü, düzen ve uyum içerisinde programlamasına **kader** denir. Zamanı geldiğinde olayların bu programa uygun olarak gerçekleşmesine **kaza** denir. Örneğin yağmurun yağmasıyla ilgili yasaların Allah tarafından programlanması kaderdir. Bu kadere uygun olarak zamanı gelince yağmurun yağması ise kazadır.

Allah, evrenin düzeni ve işleyişini birtakım yasalara bağlamıştır. Bunlar, fiziksel yasalar, biyolojik yasalar ve toplumsal yasalardır.

Fiziksel yasalar; madde ve enerjinin oluşumu, değişimi, yapısı, hareketi ve maddeler arası ilişkilerle ilgili prensiplerdir. Deney, gözlem ve araştırmalar neticesinde anlaşılabilen bu yasalar değişmez olup evrensel bir niteliğe sahiptir.

Örneğin evrendeki cisimler, birbirlerini bir kuvvetle çeker ve iterler.

Biyolojik yasalar; canlıların yapısı, beslenmesi, korunması, gelişmesi ve üremesiyle ilgili yasalardır. Her şeyi bir sebebe bağlayan Allah; bitki, insan ve hayvanların yaratılışını biyolojik yasalara bağlı kılmıştır. Örneğin Allah bütün canlıları çift olarak yaratmıştır.

Evrendeki biyolojik yasalara uygun olarak her canlı türü farklı üreme şekilleriyle dünyaya gelmektedir.

Toplumsal yasalar; Allah, toplumsal olaylar arasında var olan sebep-sonuç ilişkisini gösteren yasalar koymuştur. Örneğin gelir dağılımının adil olduğu toplumlarda yoksulluk azalır, adaletin olmadığı toplumlarda barış bozulur. Eşitlik ve adalet yoksa toplumda bunalım ve kargaşa ortaya çıkar. Kur'an-ı Kerim'de insanlar gibi toplumların da bir ömrü olduğunu belirten toplumsal yasalardan bahsedilir. *"Her toplumun belirlenmiş bir eceli vardır. Ecelleri geldiğinde onu ne bir an erteleyebilir ve ne de bir an öne alabilirler."* (Ar'âf suresi, 34. ayet)

Toplumsal yasalar Kur'an-ı Kerim'de "sünnetullah" kavramıyla dile getirilir. **Sünnetullah**, Allah'ın evrene koymuş olduğu yasalardır.

Toplumsal bozulma ve çöküntü, toplumun tümünü etkiler. Yüce Allah'ın belirlediği değişmez toplumsal yasaları (sünnetullah) dikkate almayan toplumların çöküşü kaçınılmaz olmuştur.

Toplumsal yasaları bilmek, insanların çevresiyle uyum içerisinde yaşamalarını sağlar.

Fiziksel, biyolojik, toplumsal vb. bütün yasalar Allah'ın takdiridir. Yüce Allah, bu yasalar aracılığıyla evrendeki her şeyin kendi dileğine yani kaderine uygun olarak gerçekleşmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla her şey onun ilim, irade ve kudretinin eseridir.

3. İnsan İradesi ve Kader

Akıl ve irade sahibi olan insan; düşünce, söz ve davranışlarında özgür bir varlıktır. İnsan, bu özgür irade ve akıl sayesinde iyiyi kötüyü, doğruyu da yanlışla tercih edebilir. İnsanın iradesi denildiğinde genel olarak en az iki seçenekten birini tercih etme gücü anlaşılır. İnsan yaratılış bakımından diğer varlıklardan farklıdır. Özellikle tercih hakkı onu diğer varlıklardan ayırır. Özgür iradesiyle seçimi yapabilen insan, bundan dolayı işlediklerinden sorumlu tutulmuştur.

Allah, peygamberler göndererek nelerin iyi ve nelerin kötü olduğunu insanlara açıklamıştır. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: *"Ona iki yolu (iyi ve kötüyü) gösterdik."* (Beled suresi, 10. ayet)

İnsan, irade ve seçme hürriyetiyle dilediği davranışı gerçekleştirir. Kur'an'da iyi-kötü, doğru-yanlış olan söz ve davranışlar açıklanmış, bunların seçimi ise insana bırakılmıştır. Diniimiz akıl sahibi olmayı sorumluluğun şartlarından saymıştır. Bu bakımdan akıl ve özgür irade sahibi insan, sorumluluğu başkasında aramaz.

İnsanın kaderi, Allah'ın evrende belirlediği yasalarla düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak insanın eylemleri, zorunlu ve seçime dayalı olmak üzere iki kısımdır. Ne zaman, hangi anne ve babadan dünyaya geleceğimiz, cinsiyeti-

mizin ne olacağı, göz rengimizin nasıl olacağı, nerede ve ne zaman öleceğimiz gibi konular bizim tercihimize bırakılmamıştır. Tüm bunlar, Allah'ın belirlediği yasalar çerçevesinde gerçekleşir. Bundan dolayı kendi seçimimize dayalı tercihlerimizi, irademiz dışında gerçekleştirenlerden ayırt etmeliyiz.

İnsana düşün; gayret etmek, sebeplere sarılmak, çalışmak ve araştırmaktır. Sonucu takdir edecek olan Allah'tır. İnsan, **cüz'i irade** sahibi bir varlıktır. Yani onun iradesi sonlu ve sınırlıdır. Yüce Allah ise **külli irade** sahibidir. O, bütüncül, her şeyi kuşatan bir iradeye sahiptir. Allah'ın dileyip de yapmayacağı hiçbir şey yoktur.

3.1. İnsanın Özgürlüğü ve Sorumluluğu

İnsanın özgürlüğü, zorlama ve baskı olmadan kendi iradesiyle karar vermesidir. **Sorumluluk ise** verdiği karar sonrasında doğan sonuçları kabul etmesidir. Akıl ve irade sahibi olmayan diğer tüm canlılar, yaptıkları davranışlardan sorumlu tutulmazlar.

Yüce Allah, insanın sorumluluğunu gücüyle sınırlı tutmuştur.

İnsanın sadece kendi yaptıklarından sorumlu tutulacağı, Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilir: *"...Hiçbir kimse başkasının günahını yüklenmez..."* (Zümer suresi, 7. ayet) Allah adalet sahibidir ve kullarına asla zulmetmez. İnsan kendi iradesiyle karar verir ve seçimini yapar. İyi tercihin karşılığında sevap, kötü tercihin karşılığında ise günah kazanır.

Allah, insanoğluna akıl ve irade yanında iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt etmesi için rehber olarak ilahî kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Din seçiminde ise insanı özgür bırakmış ve bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır..."* (Bakara suresi, 256. Ayet)

İnsan, sarf ettiği sözlerde ve sergilediği davranışlarda sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir. Çünkü insan özgür iradesiyle işlediklerinden sorumludur.

3.2. İnsanın Çabası: Emek ve Rızık

Emek, insanın bir amaca ulaşmak, bir yarar elde etmek için zihinsel ve bedensel olarak çaba sarf etmesi, gayret göstermesidir. **Rızık** ise Yüce Allah'ın canlılara yiyip içmek ve yararlanmak için verdiği her şey demektir.

İnsan, gücü nispetinde kendisine, ailesine ve topluma faydalı olmaya çalışır. Dinimiz çalışkanlığı övmekte, insanın, çalışmadan ve gayret etmeden isteklerine ulaşmasının mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Derslerde başarılı olmak, ancak düzenli çalışmakla mümkündür. Dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmanın yolu da çalışmaktan geçmektedir.

Yüce Allah bir ayetinde çalışmanın gereğini şöyle vurgulamıştır: “Gerçekten insan için kendi çalışmasının karşılığında başka bir şey yoktur.” (Necm suresi 39. ayet)

Allah’ın insanlara örnek olarak gönderdiği peygamberler, emekleriyle geçimlerini sağlamışlar ve çalışmanın karşılıksız kalmayacağı bilinciyle hareket etmişlerdir. Hz. Âdem çiftçilik, Hz. Musa çobanlık, Hz. İdris terzilik, Hz. Davut demircilik ve Hz. Muhammed ise ticaret yapmıştır.

İslam, çalışmadan kazanmayı ve üretmeden tüketmeyi hoş karşılamaz. Bu nedenle emeğe dayanmayan tefecilik ve kumar gibi kazançlar da dinimizde haram sayılmıştır. Dinimiz, “Rızık veren Allah’tır.” diyerek çaba ve gayret göstermeden başkalarından bir şey beklemeyi ve dilenmeyi uygun görmez. Peygamberimiz bu konuyu şöyle dile getirir: “Sizden herhangi birinizin sırtına bir bağ odun yüklenip satması, dilenmesinden hayırlıdır...”

İnsan, çalışmalı ve rızıkını helal yoldan temin etmelidir. Ayrıca kazancını Allah’ın uygun görmediği yerlerde harcamamalıdır. İsraf etmeden dünyalık nimetlerden faydalanmalıdır.

3.3. Dünya Hayatının Sonu: Ecel ve Ömür

Her canlının sahip olduğu yaşam süresine **ömür** denir. Bu yaşam serüveni **ecel** ile noktalanır. “Yeryüzünde bulunan her canlı sonludur. Sadece kerem sahibi, Yüce Rabb’inin varlığı süreklidir.” (Rahmân suresi, 26, 27. Ayetler)

(Ölüm) Belirli bir süreye göre yazılmıştır...” (Âl-i İmrân suresi, 145.) ayeti hayatın ve ölümün Allah’ın elinde olduğunu bildirir.

İnsan için belirlenen ömür bittiğinde ecel gelir ve ölüm olayı gerçekleşir. Bu durum bir ayette şöyle açıklanır: “O (Allah), sizi bir çamurdan yaratan, sonra size bir ecel, (bir ömür süresi) tayin edendir...” (En’âm suresi, 2. ayet)

Yüce Allah, her canlıya belli bir ömür takdir etmiştir. İnsana da verilmiş bir ömür vardır. Ancak kişinin ömrü yaşadığı çeşitli etkenlere bağlı olarak değişebilir. Sağlığına, beslenmesine, içinde bulunduğu şartlara bağlı olarak insan daha uzun süre yaşayabilir.

Allah’ın ezeldeki bilgisiyle insanın ömrünü takdir etmesi, onun (insanın) iradesini ortadan kaldırmaz.

Dünyada yaşayan varlıkların kendilerine biçilmiş birer tabii ömrü olduğu gibi uçsuz bucaksız evrenin de bir sonu vardır.

Dünya hayatının sona erip yeni bir hayatın başlamasına **kiyamet** denir. Kiyamet vaktini belirleyen de Allah’tır. Kiyamet vaktini de ancak Allah bilir.

İnsan, hayatın bir sonunun olduğunu bilerek Allah’ın kendisine bağışladığı ömrü iyi değerlendirmelidir. Müslüman, hayatın her anında güzel davran-

nışlar sergilemeye çalışmalı ve çevresine faydalı bir insan olmaya gayret etmelidir.

4. Allah'a Güvenmek (Tevekkül)

Tevekkül; Allah'a teslim olmak, güvenmek, dayanmak ve ona sığınmak demektir. Dinî bir terim olarak tevekkül, bir işi yaparken elinden gelen gayreti göstermekle birlikte kalben Allah'a bağlanıp ona güvenmek, sonucu ondan beklemek demektir. İnsan, tarlayı sürer, tohumunu eker, gerekli sulama ve bakımı yaptıktan sonra gerisini Allah'a bırakır.

İslam'a göre yalnızca Allah'a tevekkül edilir.

Gerekli tedbirleri aldıktan sonra Allah'a dayanıp güvenmek gerekir. Örneğin hastalıktan kurtulmak için öncelikle hastaneye başvurmalı, hastalığın teşhis ve tedavisi doktor gözetiminde yapılmalıdır.

Peygamberimiz, yaşadığı birçok olayda öncelikle tedbirini almış sonra Allah'a tevekkül etmiştir.

5. Ayete'l-Kürsi ve Anlamı

Bakara suresinin 255. ayetidir. İçinde "küresi" kelimesi geçtiği için bu ayete "Ayete'l-Kürsi" denilmiştir. Bu ayet, Allah'ın yüce sıfatlarını ve eşsiz kudretini anlatmaktadır.

(Ders kitabınızdan Ayete'l-Kürsi ve anlamını okuyunuz.)

Bu ünite; aşağıda belirtilen kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Ders kitabınızı en az bir defa okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013
2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayıncılık, Ankara 2014

2. ÜNİTE (ZEKÂT, HAC VE KURBAN İBADETİ)

1. İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı

Her insan bir toplum içerisinde doğar ve yaşamını sürdürür. İnsan yeme, içme, barınma ve korunma gibi birtakım temel ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz. Bu nedenle insan, yaşamını bir toplumun üyesi olarak yardımlaşma ve paylaşma içerisinde sürdürmek zorundadır.

Bir toplumdaki bütün insanların imkânları eşit değildir. İmkânı olanlar, imkânı olmayanları koruyup gözetmekle yükümlüdür. Allah şöyle buyurur: *“Onların (zenginlerin) mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır.”* (Zâriyât suresi, 19. Ayet)

Yardımlaşma ve paylaşmanın, toplumsal dayanışmaya ve barışa da katkısı vardır. Bir toplumda paylaşma ne kadar iyi ve dengeliyse toplumsal barış ve huzur da o kadar iyi olur.

İnsanlar, maddi yönden olduğu kadar manevi yönden de başkalarına ihtiyaç duyarlar. Çünkü mutluluklar paylaşıldıkça artar, üzüntüler paylaşıldıkça azalır.

Paylaşma ve yardımlaşma; cimrilik, bencilik, aç gözlülük, kıskançlık gibi kötü duygu ve davranışlara engel olur. Sevgi, dayanışma ve sorumluluk gibi özelliklerin gelişmesine katkı sağlar.

2. İslam'ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem

İslam dini insanların yardımlaşma ve dayanışma içinde kardeşçe yaşmalarını ister. Bu yüzden Hz. Muhammed (sav), Müslümanları bir beden organlarına benzetmiştir. Bu organlar arasındaki uyum bedenin sağlıklı çalışmasını sağlar. Toplumun birlik ve beraberliği için de bireyler arasındaki ilişkilerin güçlü ve uyumlu olması gerekir. Bundan dolayı İslam dini, insanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı öğütler.

İslam'ın ilk dönemlerinde Peygamberimiz ve arkadaşları, paylaşma ve yardımlaşmanın en güzel örneklerini sergilemişlerdir. (Ensar –Muhacir kardeşliği; **Ensar**: Yardım edenler, **Muhacir**: Göç edenler)

3. Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti Olarak Zekât

Zekât kelime olarak, “artma, çoğalma, arınma ve bereket” anlamlarına gelir. Zekât, zengin Müslümanların yılda bir kez malının veya parasının belli bir miktarını Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine vermesidir.

Zekât, mal ile yapılan farz bir ibadettir. Verirken niyet edilmelidir. Allah'ın bize vermiş olduğu nimete karşılık bir şükür ifadesidir. Hicretten iki yıl sonra Medine'de farz kılınmıştır. Amacı, toplumsal yardımlaşmayı yaygınlaş-

tırmak ve yoksulları korumaktır. Ayrıca zekât, malın bereketlenmesi ve çoğalmasındır. Çünkü zekât verene Allah kat kat fazlasını verir.

Zekât, ekonomik dengesizlikleri önler. Zenginlerle fakirler arasındaki kıskançlık, kin ve düşmanlık duygularını giderir. Dostluk ve saygı bağlarını kuvvetlendirir. Zekât, insandaki cimrilik ve bencillik gibi kötü huyları yok eder.

Dinimize göre zengin sayılan Müslümanların zekât vermesi zorunludur. Bir kimsenin dinen zengin sayılabilmesi için nisap miktarı mala sahip olması gerekir. **Nisap**; yeme, içme, giyinme, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçların dışında en az 85 g altın veya ona eş değer mal ya da paraya sahip olmaktır. Zekât verilecek malın veya paranın bir yıl süreyle sahibinin elinde bulunması gerekir. Ayrıca zekât verecek kişinin borcu da bulunmamalıdır.

Bir maldan zekât verilabilmesi için, o mal gelir getiren cinsten olmalıdır.

Zekâtı Kim	Nelerden	Ne kadar	Kimlere vermelidir?
Ergenlik çağına gelmiş, akıllı ve zengin olan her Müslüman	• Altın, gümüş, nakit para ve menkul değerler • Ticaret malları • Koyun ve keçi	1/40 Yani %2,5	• Yoksullar, • Düşkünler, Borçlular, • Yolda kalmış yolcular, • Özgürlüğünü yitirmiş olanlar, • Kalbi İslam'a ısındırılmak isteyenler, • Allah yolunda çalışanlar • Zekât memuru Tevbe suresi, 60. ayet
	Sığır ve manda	1/30	
	Deve	5 deve için; 1 koyun/keçi	
	Toprak ürünleri	1/10	

4. Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka

Sadaka, bizim Yaraticımıza olan sadakatimizi (bağlılığımızı) gösterir. Bir insanın kendi isteğiyle, yalnızca Allah rızası için yaptığı her türlü yardım ve iyilik sadakadır. Sadakada miktar ve zaman sınırlaması yoktur. İnsanlar bu yardımı istedikleri zamanda ve miktarda yapabilirler. Ayrıca sadaka verecek kişinin zengin olması gerekmez. Bu yüzden sadaka, zekâttan daha kapsamlı bir yardım şeklidir.

Sadaka-i Cariye (Kesintisiz Sadaka): Herkesin yararlanacağı cami, okul, yurt ve hastane gibi hayır kurumları yaptırmak veya bu kurumların yapımına katkıda bulunmaktır. Öldükten sonra da sevabı devam eder. Peygamberimiz konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: *“Kişi öldüğü zaman, amel defteri kapanır. Ancak üç şey hariçtir: Sadaka-i cariye, insanlara yararlı bir ilim, kendisine dua eden hayırlı bir evlat.”*

Hacı Bektaş Veli de Makâlât'ında iyilik yapmanın öneminden bahsetmiştir.

Sadaka taşı; Osmanlılar zamanında zenginlerle fakirler arasında köprü vazifesi görmüştür.

Fıtır Sadakası(Fitre): Ramazan ayında bayramdan önce verilmesi gereken bir sadakadır. Fitreyi zengin olan her Müslümanın vermesi gerekir. Ancak miktarı az olduğu için zengin olmayanlar da fitre verebilirler. Fitre miktarı kişinin ekonomik düzeyine, maddi durumuna göre değişir. Miktarını Diyanet İşleri Başkanlığı açıklar.

Zekât, sahip olduğumuz malın, **fitre** ise sağlık içinde bayrama ulaşmanın şükürü anlamına gelir.

Sadaka, sadece maddi yardımlarla olmaz. İnsanın bilgisini ve tecrübesini diğer insanlarla paylaşması bir sadakadır. Yine bir yoksulun para, yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak sadaka olduğu gibi her türlü güzel ve yararlı davranış da sadakadır.

Peygamberimizin hadislerinde aşağıdaki davranışlar da sadaka olarak belirtilmiştir:

- ✓ *“İki kimsenin arasını bulup barıştırmak sadakadır. Bir kimseye bineğine binmede veya eşyasını taşımasında yardım etmek sadakadır. Dargınları barıştırmak sadakadır. Güzel söz sadakadır. Namaza gitmek için atılan her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırmak da bir sadakadır.”*
- ✓ *“Gözleri görmeyene rehberlik etmen bir sadakadır. Sağır ve dilsiz anlayacaklar bir şekilde anlatman, ihtiyacını gidermesi için ona rehberlik etmen sadakadır. Derman arayan dertliye yardım için koşuşturman, koluna girip güç-süze yardım etmen sadakadır. Konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade edivermen bir sadakadır...”*

5. Yardımlaşma Kurumlarımız

Peygamberimiz, yardımlaşmanın önemini şöyle dile getirmiştir: *“...Kim Müslüman kardeşine yardım eder ve onun ihtiyacını karşılırsa Allah da ona yardım eder. Kim Müslümanın bir sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde onun sıkıntılılarından birini giderir...”* O'nun verdiği bu müjdeli haber, Müslümanları, toplumsal yardımlaşmaya yöneltmiştir.

Atalarımız, yoksul ve kimsesizlerin beslenmeleri için aşevleri (**imarethaneler**), hastaların tedavisi için hastaneler (**darüşşifalar**), yaşlıları korumak için huzurevleri (**darülacezeler**) açmışlardır. Ayrıca öğrencilere yardım etmek, bilimsel çalışmalara katkı sağlamak, hatta ağır kış şartlarında, hayvanlara yiyecek sağlamak gibi çok yönlü hizmet veren **vakıflar** kurmuşlardır.

Günümüzde, **Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Hiz-metler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Millî Eğitim Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı**, Belediye Aşevleri ve bazı sivil toplum kuruluşları yardımlaşma kurumlarımızın başında gelir. Kızılay, savaş, doğal afet vb. durumlarda Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı olarak faaliyet gösterir.

6. Hac Nedir ve Niçin Yapılır?

Tanımı: Hac, yılın belirli günlerinde dinimizce önemli sayılan Kâbe, Ararat ve çevresindeki yerlerin ibadet niyetiyle ziyaret edilmesidir. Hac ibadeti, hicretin 9. yılında farz olmuştur. Hem beden hem de mal ile yapılan bir ibadettir.

Hac, şartları uygun olan her Müslümana farzdır. Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: *"...Gücü yetenlerin o evi (Kâbe'yi) haccet-mesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır..."* (Âl-i İmrân suresi, 97. Ayet)

Zamanı: Zilhicce ayının 9, 10, 11 ve 12. günleri (Kurban bayramı arefesi, Kurban bayramının birinci, ikinci ve üçüncü günleri)

Farzları: 1. İhrama girmek, 2. Ziyaret tavafı, 3. Ararat vakfesi,

Yapılışı: Hac yapmak için ilk iş olarak ihrama girilir. Arefe günü öğleden sonra Ararat'ta vakfe yapıldıktan sonra Müzdelife' ye gidilir. Bayram sabahı da Müzdelife vakfesi yapılır. Bayramın birinci günü, Mina'da şeytan taşlanır ve kurban kesilir. Ardından tıraş olunarak ihramdan çıkılır. Daha sonra farz olan ziyaret tavafı ve sa'y yapılır. Hac ibadetini yerine getirenler, Mekke'den ayrılmadan önce Kâbe'yi son bir kez daha ziyaret ederler. Buna "Veda Tavafı" denir.

Hacca giden insanlar, Allah'ın kendilerine verdiği sağlık ve zenginlik nimetinden dolayı ona şükretmiş olurlar.

Umre de hacda olduğu gibi Mekke'deki kutsal mekânları ziyaret etmektedir.

Hac	Umre
Kurban Bayramı zamanında yapılır.	Hac vakti dışında her zaman yapılabilir.
Bir sene içinde yalnızca bir kez hac yapılabilir.	Umre, bir sene içinde birden fazla yapılabilir.
Hac farzdır.	Umre, sünnettir.
İhram, Ararat'ta ve Müzdelife' de vakfe yapılır, Mina'da şeytan taşlanır, kurban kesilir, Kâbe tavaf edilir, sa'y yapılır.	Sadece ihrama girilerek Kâbe tavaf edilir ve sa'y yapılır.
	Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

Hac Kimlere Farzdır?

1. Akıllı olup ergenlik çağına girmiş olanlara, 2. Ekonomik durumu iyi olanlara, (Ayrıca bu kişiler, borçlu olmamalıdır.), 3. Sağlığı elverişli olanlara (Hasta olanlar, başkasını kendi yerine gönderebilir.), 4. Özgür olanlara, 5. Yol güvenliğini tehlikeye düşürecek bir sorunu olmayanlara hac farzdır.

7. Hac ve Umre ile İlgili Kavramlar

ihram: Sözlükte “Haram kılmak, kendini sakındırmak.” anlamlarına gelir. Terim olarak hac ve umre ibadeti yerine getirilirken normalde yapılmasında sakınca bulunmayan bazı davranışlardan belli bir süre için uzak durmaktır. Örneğin, ihramlı kimsetıraş olamaz, bitkileri koparamaz, canlılara zarar veremez.

(Hatırlatma: Her ibadetin kendine göre yasakları vardır. İhram yasakları da üç dört gün içindir.)

Hac ibadeti esnasında hacı adaylarının giydiği elbiseye de ihram ya da ihramlık denir.

Hac ve umre ibadeti bittikten sonra saç tıraşı olunur ve ihramdan çıkılır.

Mikât: Hacı adaylarının, Harem bölgesine (Mekke'nin çevresine) girmek için; ihramsız geçmemeleri gereken sınırın adıdır. Kâbe'ye gidenler mikatta ihrama girer, hacca niyet eder ve telbiye duasını okur.

Tavaf: Hac ibadetinin farzlarından biridir. Hacerü'l Esved'in (Siyah taş) bulunduğu köşeden başlayıp, Kâbe'nin etrafını bir kez dönmeye şavt, yedi kez dönmeye tavaf denir.

Sa'y: Safa ve Merve tepeleri arasında yedi kez gidip gelmektir.

Vakfe: Kurban Bayramının arefesinde, Arafat denilen yerde bir süre durmaktır. Arafat'ta hacılar ibadet ve dua ederler.

Kâbe: Yeryüzünde ibadet yeri olarak yapılmış ilk mekândır. Buraya Allah'ın evi anlamına gelen “Beytullah” da denir. Kâbe, Müslümanların kiblesidir ve Mekke'dedir. Müslümanlar, namaz kılarken Kâbe'ye yönelirler. Kâbe'yi Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail, Allah'ın emriyle yapmıştır.

Mescid-i Haram: Kâbe'nin etrafında, Kâbe'ye yönelerek namaz kılınan ve ta-vafın yapıldığı bölgenin adıdır.

Mescid-i Nebi: Medine'de içerisinde Peygamberimizin kabrinin bulunduğu mescidin adıdır.

Harem Bölgesi: Mekke ve çevresine verilen bir isimdir.

Safa ve Merve: Kâbe'nin (Mescid-i Haram'ın) yanında bulunan iki tepenin adıdır. Haccın vaciplerinden olan sa'y, bu iki tepe arasında yapılır. Sa'y, Hz. İsmail'in annesi Hz. Hacer'in oğluna su arayışını sembolize eder.

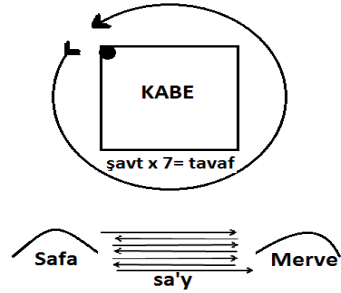
Arafat: Mekke şehir merkezinin yaklaşık 25 km güneydoğusunda bulunan kutsal bir yerdir. Haccın farzlarından biri olan vakfe burada yapılır.

Müzdelife: Arafat ile Mina arasında kalan bölgenin adıdır. Arafat'tan Mekke'ye gelişte ziyaret edilen kutsal bir yerdir. Arafat'ta vakfe yaptıktan sonra, ak-şama doğru buraya gelinir. Gece Müzdelife' de geçirilir. Şeytan taşlamak için bu-radan taş toplanır. Bayram sabahı da aynı yerde "Müzdelife vakfesi" yapılır.

Mina: Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Hac esnasında şeytan taşlama ve kurban kesme görevi bu bölgede yerine getirilir.

Hac Nedir Bilir misin?

Mikat'ta ihram,
Arafat'ta vakfe...
Müzdelife vakfesinde, taş topla...
Mina'da şeytan taşla...
Kurbanı da unutma...
Kâbe'yi (yedi şavt ile) tavafla...
Safa Merve arasında,
Yedi gidiş geliştir sa'y...
Veda tavafı ile haccı tamamla...
Dönerken yurda, Resulullah'ı unutma...
Muallim, 15.12.2014

8. Haccın İnsan Davranışları Üzerindeki Etkisi

Hac ibadetiyle kişi, Allah'ın bir emrini yerine getirmenin mutluluğunu yaşar. Allah'ın kendisine verdiği sağlık ve zenginlik nimeti için şükretmiş olur. Samimi dualarla Allah'a yalvarır, tövbe eder. Böylece günahlardan arınır.

İslam dini, inananlar arasında inanca dayalı kardeşlik bağı kurmuştur. Farklı ırk, dil ve kültürden Müslümanların aynı amaç için bir araya gelerek birlikte hareket etmeleri, aralarındaki kardeşliği pekiştirir. "Ben" yerine, "Biz" duygusu gelişir.

Hacda giyilen ihram, insanlar arasındaki makam, mevki, unvan gibi farklılıkları ortadan kaldırır. İhram yasakları, insanlara sabretme alışkanlığı kazandırır.

Tavaf, bütün Müslümanların birlikteliğinin sembolik bir ifadesidir.

Sa'y; Hz. İbrahim'in hanımı Hacer'in, oğlu İsmail için ortaya koyduğu gayretin yeniden yaşatılmasıdır. Hacer, su bulmanın imkânsız gibi görüldüğü ıssız çöl ortamında Allah'tan ümidini kesmemiş, su aramaya devam etmiştir. Sonunda Allah, Hacer ve oğlunu zezem suyuna kavuşturmuştur.

Şeytan taşlamayla şeytanın hile, vesvese, kötülük ve düşmanlıklarına karşı sembolik olarak tepki gösterilir.

Hac yolculuğu, insanların bilgi ve görgüsünü artırır. Mala bağımlılığı azaltarak fakirlere, yoksullara karşı merhamet ve yardım duygularını geliştirir.

9. Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?

İslam dininde yerine getirilmesi vacip ibadetlerden biri de kurbandır. Kurban, Allah'a yaklaşmak ve onun hoşnutluğunu kazanmak amacıyla, belirli bir zamanda uygun nitelikteki bir hayvanı kesmektir. Ayrıca kesilen bu hayvana da "kurban ya da kurbanlık" denir.

Akıllı, ergenlik çağına girmiş ve zekât verebilecek seviyede zengin olan Müslümanlar, kurban kesmekle yükümlüdürler. Peygamberimiz, kurban kesmenin gerekliliğini şu şekilde belirtmiştir: *"Kim imkânı olduğu hâlde kurban kesmezse bizim mescidimize yaklaşmasın."*

Kurban, Kurban Bayramı günlerinde kesilir. Kurbanı, kendisi kesemeyenler, kesim işlemleri için vekil tayin edebilir. Kesmeye götürürken kurbanı iyi davranılmalıdır. Eziyet verici davranışlardan kaçınılmalıdır. Kurbanlık hayvan, kibleye doğru yatırılır ve "Bismillâhi Allahu ekber." denilerek kesilir. Kurban kesilirken çevre temizliğine ve sağlık kurallarına uyulmalıdır.

Kurban etinin bir bölümü yoksullara verilir, bir bölümü ev halkı için ayrılır, bir bölümü de gelen misafirlere ikram edilir. Kurbanın derisi ise hayır kurumlarına veya fakirlere verilebilir. İsteyenler kesilen kurbanın tamamını da fakirlere bağışlayabilirler.

Kişi kurban kesmekle Allah'ın emrine uyarak kulluk bilincini ortaya koyar. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle belirtilmiştir: *"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşmaz. Fakat sizin Allah'ın emirlerine olan bağlılığınız ona ulaşır..."*(Hac suresi, 37. Ayet)

Kurban kesen kişi, Hz. İbrahim ve oğlu İsmail arasında geçen olayı yeniden hatırlar. Böylece kendisinin de Hz. İbrahim ve İsmail gibi Allah'ın emrine uymaya hazır olduğunu sembolik bir davranışla göstermiş olur. Ayrıca kurban, insanın sevdiği şeyi Allah için feda etmesi demektir.

Kurbanlık Hayvanlar	Kaç kişi adına kurban edilir?	Kurbanlık hayvanın nitelikleri	
Koyun ve keçi	1 kişi adına kurban edilir.	En az 1 yaşını doldurmuş olmalı	Bu hayvanların sağlıklı olması ve herhangi bir kusuru olmaması gerekir.
Sığır ve manda	1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilebilir.	En az 2 yaşını doldurmuş olmalı	
Deve	1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilebilir.	En az 5 yaşını doldurmuş olmalı	

Adak kurbanı, bir işin ve isteğin olması hâlinde kesilmek üzere Allah'a adanan kurbandır. Adak kurbanı, tamamen fakirin hakkıdır. Kurban kesen kişi ve bakmakla yükümlü olduğu kimseler kesilen bu kurbanın etinden yemezler. Eğer yerlerse yediklerinin bedelini fakirlere vermeleri gerekir.

Şükür kurbanı, insanların kendilerini mutlu edecek bir haber, yeni bir ev ve ya araba aldıklarında Allah'a şükür maksadıyla kestiği kurbanlara denir.

Akîka kurbanı, çocuk sahibi olan anne-babanın Allah'a şükür amacıyla kurban kestiği kurbana verilen isimdir. Şükür ve akîka kurbanının etinden kurbanı kesen ve onun yakınları da yiyebilirler.

Sonuçta kurban, kişiyi Allah'a yakınlaştırır ve onun hoşnutluğunu kazandırır. Paylaşma, yardımlaşma, dayanışma ve fedakârlığı öğretir.

Kurban Tığlama (Kesme) Duası

Alevi-Bektaşiler, Kurban Bayramı başta olmak üzere, yılın belli mevsimlerinde çeşitli nedenlerle kurban keserler. **Adak kurbanı**, ziyaret yerlerine giderken kestikleri **ziyaret kurbanı**, muharrem ayında kesilen **şükür kurbanı**, Hakk'a yürü-yen (ölen) kişinin affı için kestikleri **dâr kurbanı**, yol kardeşliği (musahiplik) sözü verilirken, **musahiplik kurbanı** bunlardan bazılarıdır.

Kurbanlarının etini, ihtiyaç sahiplerine, akra ba ve komşulara dağıtırlar. Cemlerde kesilen kurbanların etleri dualandıktan sonra "rıza lokması" olarak dağıtılır. Kurban kesilirken, Kurban Tığlama (kesme) duası yaparlar.

Bu ünite; aşağıda belirtilen kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Ders kitabınızı en az bir defa okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013
2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayıncılık, Ankara 2014
3. Dinimizi Öğreniyoruz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013

3. ÜNİTE: HZ. MUHAMMED'İN HAYATINDAN ÖRNEK DAVRANIŞLAR

1. Hz. Muhammed İnsanlara Değer Verirdi

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sav)¹ en önemli özelliklerinden biri onun örnek bir insan olması ve insanlara ayırım yapmaksızın değer vermesidir. Çünkü evrende var olan her şey Allah'ın eseridir. Hz. Muhammed, insanlara ırk, cinsiyet, zenginlik ve makamlarına göre davranmamıştır.

O, insanlar arasında hak ve hukuk açısından hiçbir ayırım yapmamıştır. O, bu konu ile ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Sizin en hayırlınız insanlara faydalı olanınızdır.”**

Hz. Muhammed, insanların onurunun korunmasını istemiştir. Savaş esirlerine iyi davranılmasını öğütlemiştir. Kadınların ve kız çocuklarının aşağılanmasına karşı çıkmıştır. O, kimseyi küçük görmemiştir.

Hz. Peygamber insanlara içten davranırdı. İnsanlar onunla çekinmeden konuşabilirlerdi.

Hz. Peygamber selamlaşmak, davete katılmak, öğüt isteyeneye öğüt vermek, aksırana, “Allah sağlık ve afiyet versin.” demek, hastayı ziyaret etmek, cenazeye katılmak gibi birçok güzel davranışı Müslümanın Müslümana karşı görevi olarak belirtmiştir.

2. Hz. Muhammed Güvenilir Bir İnsandı

Hz. Muhammed, çocukluğunda ve gençliğinde güvenilir bir kimse olarak biliniyordu. Mekkeliler onu dürüst ve güvenilir anlamına gelen “Muhammedül-Emin” diye çağırıyorlardı. Onun hayatında dürüstlüğe dair pek çok örnek vardır.

Peygamberimiz, verdiği sözleri mutlaka yerine getirmiş, kendine verilen emanetleri zamanında sahiplerine teslim etmiştir. Özü sözü bir olan Hz. Muhammed asla yalan söylememiş ve yaşamı boyunca doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamıştır.

Kâbe'nin onarılmasında Mekkeliler arasında çıkan anlaşmazlık, Peygamberimizin hakemliği ile çözülmüştür.

Hz. Muhammed'in güvenilirliği ve dürüstlüğünü herkes kabul etmiş olmasına rağmen peygamberlikle görevlendirildiği zaman Mekkeliler ona, kâhin ve büyücü gibi asılsız yakıştırmalarda bulundular.

Mekkeliler, Hz. Muhammed'e güvendikleri için kıymetli eşyalarını ona emanet ederlerdi. O, Mekke'den Medine'ye hicret edeceği gün, kendisine

¹ Sallallahu aleyhi ve sellem (Allah'ın rahmet ve bereketi üzerine olsun.)

birakılan emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere Hz. Ali'yi görevlendirmiştir.

İslam'ın en önemli buyruklarından biri, güvenilir olmaktır. Dolayısıyla güvenilir olmak, iyi bir Müslüman olmanın gereğidir.

3. Hz. Muhammed Bilgiye Önem Verirdi

Peygamberimiz bir hadisinde: **“İlim tahsil etmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır.”** buyurmuştur.

Hz. Muhammed Medine'ye hicret ettiğinde burada **Mescid-i Nebi'**yi yaptırmıştır. Bu mescidin bir bölümünü de eğitim faaliyetlerine ayırmıştır. Buraya **suffe** adı verilmiştir. Hz. Peygamber, nerede ve kimde olursa olsun faydalı ilimlerin öğrenilmesini teşvik etmiştir. Örneğin Bedir Harbi'nde esir düşen düşman askerlerinden okuma yazması olanların, Medineli on Müslümana okuma yazma öğretmesi karşılığında serbest bırakılmalarını istemiştir. Bir hadisinde **“İlim, müminin yitik malıdır. Onu nerede bulursa alsın.”** buyurarak bilginin evrenselliğine dikkat çekmiştir.

Hz. Muhammed, bilgi öğrenme faaliyetinden uzak kalmamak gerektiğini şöyle öğütlemiştir: “Ya öğreten ya öğrenen ya dinleyen ya da bunları seven ol. Beşincisi olma helak olursun.” Bizler de ya öğreten ya öğrenen ya dinleyen ya da onları seven bir kimse olmalıyız.

“Kim ilim öğrenmek için (evinden) çıkarsa geri dönünceye kadar Allah yolundadır.” Hadis-i Şerif

“Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır; bana fayda sağlayacak ilim öğret, ilmimi artır.” Hadis-i Şerif

4. Hz. Muhammed Danışarak İş Yaptı

Danışma sözlükte, bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak, istişare etmek, müracaat etmek anlamlarına gelir.

Hz. Muhammed bir konuda karar vermeden önce konuyu iyi bilen kişilerle fikir alışverişinde bulunurdu. Onların düşünce ve görüşlerini sorardı. Hz. Peygamberin bu şekilde hareket etmesi, Âl-i İmrân suresinin 159. ayetinde şöyle belirtilmiştir: **“...(Ey Peygamber) işlerinde onlarla fikir alışverişinde bulun...”** Müslümanların bir işe karar verirken fikir alışverişinde bulunmalarına Şûrâ suresinin 38. ayetinde şöyle dikkat çekilmiştir: **“...Onların (müminlerin) işleri aralarında danışma iledir...”**

İslam düşüncesinde insanlarla fikir alışverişinde bulunmaya **istişare** denir.

Hz. Peygamber, “Her şeyi en iyi ben bilirim.” anlayışıyla hareket etmiştir. O, “Danışan asla pişman olmaz.”, “Bir millet, işlerini danışma ile yü-

rüttüğü sürece sıkıntıya düşmez.” sözleriyle İslam’da danışmanın önemini ortaya koymuştur.

Hz. Peygamberin hayatında istişare ile ilgili pek çok örnek vardır.

Peygamberimiz, **Bedir Harbi**’nde uygulanacak taktik hususunda arkadaşlarına danışmıştır. Askerlerin konuşulacağı yeri, yine istişare ile belirlenmiştir. **Uhut Harbi**’nde savunma mı yoksa meydan harbi mi yapılacağı hususunda da arkadaşlarına danışmış ve istişare sonucunda benimsenen görüşü kabul etmiştir. **Hendek Harbi**’nde şehrin etrafına hendek kazma fikri yine istişare sonunda Selman-ı Farisi’den çıkmıştır.

5. Hz. Muhammed Merhametli, Hoşgörülü ve Affediciydi

Allah, Hz. Muhammed’i, âlemlere rahmet olarak göndermiştir. O, sadece kendisi gibi inananlara değil, inanmayanlara da merhametle yaklaşmıştır. Kendisine kötü davranan insanlara doğru yolu bulmaları için dua etmiştir.

İnsanların kısa süre içerisinde Hz. Muhammed’in etrafında toplanmalarının en önemli nedenlerinden biri onun insanlara karşı merhametli ve affedici davranmasıdır.

Hz. Muhammed merhametli olduğu gibi affetmeyi de severdi. Kimseye kırıcı ve sert davranmamıştır

6. Hz. Muhammed Çalışmayı Sever ve Zamanı İyi Değerlendirirdi

Yüce Allah, **“İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.”** (Necm suresinin 39. Ayet) buyurmuştur. Çaba sarf etmeden, emek vermeden bir şey beklemek, İslam düşüncesine aykırıdır. Peygamberimiz, **“Hiç kimse kendi emeği ile kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir.”** buyurarak çalışmayı övmüştür.

Hz. Muhammed, insanları çalışmaya teşvik ettiği gibi bizzat kendisi de çalışmıştır.

O, sahabeleri eğitmek için bir öğretmen gibi çalışmıştır. Örneğin Mekke Döneminde Müslümanların bir araya geldikleri **“Darü'l-Erkam”**da, Medine Döneminde ise **suffe**de bizzat dersler vermiştir.

Hz. Peygamber yapılan çalışmanın düzgün ve sağlam olmasına önem vermiştir. Bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: **“Sizden biriniz bir iş yaptığı zaman, onu en güzel şekilde yapsın.”**

Kur’an-ı Kerim’de çalışma teşvik edilmiş, tembellik kınanmış ve zamanın boşa geçirilmemesi istenmiştir. Nitekim İnşirâh suresinin 7. ayetinde şöyle buyrulmuştur: **“Bir işi bitirdiğin zaman hemen başka bir işe koyul.”**

7. Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi

“Güçlü kimse, güreşte rakibini yenen değil, öfkelendiği zaman kendine hâkim olabilen kimsedir.” Hz. Muhammed (sav)

Kur’an-ı Kerim’de insanlara sabırlı olmaları öğütlenir. Sabırlı davranarlara Allah’ın yardım edeceği belirtilir. Bakara suresinin 153. Ayetinde Allah, *“Ey iman edenler, sabır ve namazla Allah’tan yardım isteyin, muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir.”* buyurur.

H. Muhammed sabırlı bir insandı. Çünkü o, Allah’ın *“...Sabredenlere ödülleri hesapsız verilecektir.”* (Zümer suresi, 10. Ayet) mesajını hayatında bir ilke olarak kabul etmiştir.

Allah Resulü şöyle buyurmuştur: *“Allah yolunda bana yapılan eziyet kadar kimseye eziyet yapılmamıştır. Kimse benim kadar baskıya maruz kalmamıştır. Öyle otuz gün ve gece geçirdim ki benim ve Bilal’in yanında yiyecek hiç bir şey kalmamıştı.”*

O, cesaretiyle de insanlara örnek olmuştur. Bizler de Hz. Muhammed’i sabır ve cesaret konusunda örnek almalıyız.

8. Hz. Muhammed Hakkı Gözetirdi

H. Muhammed, yaşamında daima adaleti ilke edinmiştir. Hakkı gözetirken, adaleti uygularken insanlar arasında fark gözetmemiştir. O, ilahî emirler doğrultusunda hareket etmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamberin dosdoğru olması ve insanlar arasında adaleti gerçekleştirmesi emredilmiştir. Allah Resulü, adaleti gerçekleştirmek için herkesin hakkını korumaya çalışmıştır.

Yüce Allah, Mâide suresinin 8. ayetinde hak ve adaletle ilgili şöyle buyurur: *“Ey inananlar! Allah için adaletle şahitlik edenler olun. Bir topluluğa karşı duyduğunuz kin sizi adaletten saptırmasın. Adil davranın, takvaya yakışan budur. Allah’tan korkun, kuşkusuz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”*

Allah Resulü, hak ve adaletle ilgili ilahî emirleri bir taraftan insanlara tebliğ ederken bir taraftan da bunları kendi hayatında uygulamaya koymuştur.

“Güçsüzün, incindiği ve hakkını alamadığı bir toplum yücelemez.” Hadis

H. Peygamber, hak hususunda hiç kimseye en küçük ayrıcalık tanımamıştır. *“...Suç işleyen Muhammed’in kızı Fatıma bile olsa onun da cezasını veririm.”* Demiştir.

H. Muhammed daha peygamberlik görevi verilmeden önce de haksızlıkların karşısında duruyor ve haklının yanında yer alıyordu. Bundan dolayı **Erdemliler Topluluğu (Hilfu’l-Fudul)**’na katılmıştır. Bu yolla haksızlığa uğrayan, güçsüz ve kimsesiz insanların hakkını korumuştur.

H. Peygamber kul hakkına da çok önem verirdi.

9. Hz. Muhammed Doğayı ve Hayvanları Severdi

Hz. Muhammed doğayı ve hayvanları korumaya önem vermiş, çevrenin temiz tutulmasını öğütlemiştir. Ayrıca kişinin içinde yaşadığı evi, bahçeyi, meydanları, piknik alanlarını ve yolları temiz tutmasını istemiştir.

Hz. Peygamber su havzalarını, nehir kenarlarını ve gölleri kirletmeyi yasaklamıştır. Ayrıca suların kirlenmemesi için açılan kuyuların etrafında geniş bir alanın boş bırakılması gerektiğini belirtmiştir. Hayvan ağlarının ve besi yerlerinin, açılan kuyuların uzağına yapılmasını emretmiştir.

Peygamberimiz doğanın ayrılmaz parçası olan ağaçlara da önem vermiştir. Müslümanları ağaç dikmeye teşvik etmiştir.

Hz. Peygamber, hayvanları sever ve korurdu. O, hayvanların sahipleri üzerinde bazı hakları olduğunu belirtmiştir.

Bu ünite; aşağıda belirtilen kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Ders kitabınızı en az bir defa okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013

4. ÜNİTE: KUR'AN'DA AKIL VE BİLGİ

1. Aklın Dinî Sorumluluktaki Yeri ve Önemi

Akıl, doğru ile yanlış ayırt edebilme kabiliyetidir. Aynı zamanda her türlü sorumluluğun da ön şartıdır. Sadece akıl sağlığı yerinde olan kişiler, yaptıklarının sonuçlarını üstlenirler.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik, akıllı ve düşünebilen bir varlık olmasıdır. Ancak akıl düşünebilme ve seçebilme işlevini hiçbir baskı altında kalmadan, özgürce ve rahatça yerine getirebilmelidir. Aklın özgürce işlevini yerine getiremediği durumlarda insanlar sorumlu tutulmamıştır.

Akıl, Allah'ın insana verdiği en büyük nimetlerden biridir. İslam'a göre akıl sağlığı yerinde olan ve ergenlik çağına girmiş herkes dinin buyruklarından sorumludur. Akıl hastaları dinin emir ve yasaklarından sorumlu değildir.

Aklın bazı işlevleri: Anlama, kavrama, uygulama, yorumlama, sorgulama, analiz etme...

2. Kur'an Aklımızı Kullanmamızı İster

"Kur'an-ı Kerim; pek çok ayette, aklınızı kullanmıyor musunuz, düşünüyor musunuz, hiç düşünmez misiniz?" gibi ifadelerle insanları düşünmeye teşvik etmiştir. Kur'an; hayatın anlamı, yaratılışın amacı ve öldükten sonra yeniden diriliş gibi önemli konularda bilgiler verir. Bu gibi konularda düşünmemizi öğütler.

Aklı kullanmak ve düşünerek karar vermek çok önemlidir. İnsan, ancak düşünerek iyiyi kötüyü ve doğruyla yanlış birbirinden ayırır. Yararlı ve zararlı olanın farkına varır.

"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık." (İsrâ suresi, 70. Ayet)

3. Kur'an Doğru Bilgiye Önem Verir

Doğru bilgi, insanın doğru sonuçlara varabilmesini sağlar. Gözün görbilmesi için ışığa ihtiyacı olduğu gibi aklın da doğru düşünüp doğru karar verebilmesi için doğru bilgiye ihtiyacı vardır. Bu nedenle Kur'an, insanın aklına seslenir ve doğru bilgiye ulaşmasını ister. İnsan doğru bilgi sahibi olunca inancı daha da güçlenir.

Bilgi, insanı gerçeğe ulaştırmalıdır. Doğru bilgi; gerçek, güvenilir ve kesin olmalıdır. Zan ve tahmine dayalı olmamalıdır. Peygamberimiz, "...Fayda vermeyen ilimden Allah'a sığınırım..." demiştir. Bu nedenle bizler de kendimize, doğaya, çevreye ve bütün insanlığa faydalı olacak bilimsel çalışmalara

yönelmeliyiz. İnsanlara ve doğaya zarar verecek faydasız işlerden de kaçınmalıyız.

Bilgi, bilimin ham maddesidir. Bilim ise Allah'ın tabiata koyduğu genel yasalara ulaşmayı amaçlayan bir faaliyettir. Bilimin keşifleri dinin değerleriyle birleşerek insanlara faydalı hâle gelir. Bu nedenle bizler doğru bilgiye önem vermeliyiz. Okumalı, araştırmalı ve kendimizi geliştirmeliyiz.

4. Kur'an'da Bilgi Edinme Yolları

Kur'an'da bilginin kaynakları; **duyu organları**, **akıl** ve **vahiy** olarak belirtilir. Kur'an, bunlarla elde edilen bilgileri akılla değerlendirmeyi esas alır.

Duyu organları, insan için çok önemlidir. Kur'an'da sayılan en önemli duyu organlarından biri işitme duyusudur. İşitmekten amaç, iyi dinlemek ve dinlediğini anlamaktır. Ayrıca bakmak ve baktığını görmek de önemlidir. *"Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiştir? Dağlara bakmıyorlar mı, nasıl yükseltilmiştir? Yeryüzüne bakmıyorlar mı, nasıl yayılmıştır?" (Gâşiye suresi, 18-20. Ayetler)* ayeti, insanı duyu organlarını iyi kullanması gerektiği konusunda teşvik eder.

Kur'an'da akılla duyular arasında sıkı bir ilişki olduğu belirtilir ve insanın sahip olduğu kabiliyetleri ve duyularını iyi kullanması istenir.

Akıl, duyularla elde edilen bilgileri değerlendirir. Olaylar arasında bağlantılar kurar. Ulaştığı sonuçlardan yeni bilgiler üretir. Aklını kullanmak, gerçeği bulmanın yollarından biridir.

Vahiy, doğru bilgi kaynaklarının başında gelir. Yüce Allah'ın varlığı, birliği, peygamberlerin gönderiliş amaçları, onların hayatları, kutsal kitaplar ve ahiret hayatı gibi dinimizin inanç esasları hakkında bilgiler verir. Evrenin yaratılışı hakkında açıklamalarda bulunur. İnsanların mutlu, huzurlu ve barış içinde yaşamaları konusunda onlara çeşitli öğütlerde bulunur. İyi ve kötü davranışlar hakkında örnekler vererek insanları aydınlatır.

Akıl ve vahiy, insanın doğru bilgi kaynaklarındandır. Dinin hükümleriyle aklın hükümleri birbirini destekler. Kur'an'ın getirdiği ilkeler, akla uygundur. Çünkü akılı yaratan da vahyi gönderen de Allah'tır. **Bilgiye; aklımız, duyu organlarımız ve vahiy aracılığıyla ulaşırız.** Duyu organlarımızla gözlem yaparız ve aklımızla doğru ile yanlış birbirinden ayırırız. Aklımızı kullanarak Kur'an'ı daha iyi anlarız. Rabb'imizi tanıır ve bizim için yarattığı şeylerin farkına daha iyi varırız.

5. Bilgi, Taassubu Önler

Taassup, sözlükte bağnazlık ve tutuculuk anlamlarına gelir. Terim olarak taassup; bir fikre veya inanişe körü körüne aşırı derecede bağlanıp ondan başkasını düşünememe durumudur.

Örneğin, kendi inancının dışında farklı inançlara saygı duymayan bir kişi, dinî alanda; kendi siyasi görüşünden olmayan insanlara tahammül edemeyen bir partili, siyasi alanda; kendi takımı dışında başarı gösteren diğer takımları hazmedemeyen bir sporsever, spor alanında taassuba düşmüş demektir. (Sevgili öğrencim; fanatik, taassup sahibi, bağınaz aynı kapıya çıkan sözcüklerdir.)

Kur'an'a göre taassuptan kurtulmanın yolu, akli kullanmaktır.

Dinimiz, doğru bilgiye sahip olmayı ve körü körüne bir şeyin peşinden gitmemeyi öğütler. Bu husus Kur'an'da şöyle ifade edilir: "Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme..." (İsrâ suresi, 36. Ayet)

Taassubun bireysel ve toplumsal zararları vardır:

- **İnsanın ön yargılı olmasına neden olur.**
- **Kişiyi araştırma yapmaktan ve kendini geliştirmekten uzaklaştırır.**
- **İnsanlar arasında sevgi ve hoşgörüyü engeller.**
- **Farklı inanç ve görüşlere tahammülsüzlük doğurur.**
- **İlerlemeye ve yenilikleri kabullenmeye engeldir.**

Taassup sahibi kişiler, körü körüne başkalarını taklit ederler. Bu kimse-ler; inatçılık, aşırı taraftarlık, başkalarına karşı üstünlük ve farklı görüşlere tahammülsüzlük gibi olumsuz davranış sergilerler.

Taassubun bir nedeni, insanların atalarından gördükleri her şeyi olduğu gibi kabul etmeleridir. İnsan, onların doğrularına sahip çıkmalı, yanlışını da reddetmelidir.

Allah, körü körüne bir fikri ya da kişiyi taklit etmeyi doğru bulmaz. İslam dinine göre insan, aklını kullanarak, düşünerek bilinçli bir şekilde davranmalı ve taklitten kaçınmalıdır.

Taassup, insanı bilgidan uzaklaştırır, araştırma yapmaktan alıkoyar ve insanda ön yargı oluşturur. **Taassup, bilgisizlikten kaynaklanır.**

İnsanın yaptığı işlerde doğru yanlış demeden akla, fikre ve muhakemeye başvurmaması onu taassuba düşürür. İnsan, kendini haklı çıkarmak adına, yanlış bir şeye bile bile doğru dememelidir.

İslam, düşünmenin önündeki tüm engelleri kaldırmış, düşünmeyi ve düşündüğünü ifade etmeyi teşvik etmiştir. Düşünmeyi engellemek, insanın yaratılış amacına aykırıdır. İnsanın farklı fikirlere de ihtiyacı vardır. Düşünce ve ifade özgürlüğünün olmadığı yerde gelişme ve ilerleme olamaz. **İnsan, düşüncelerini özgürce açıklayamıyorsa ya da açıkladığında tepkiyle karşılaşıyorsa orada taassup var demektir.**

Atatürk, taassuba karşı çıkmıştır. Bir sözünde, “Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassupkâr olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener. O hâlde halkı aydınlatmak lazımdır.” demiştir.

Atatürk, sadece taassuba karşı olmakla yetinmemiş; aynı zamanda düşünce özgürlüğünü, insanların fikirlerini serbestçe ifade edebilmelerini savunmuştur.

Atatürk, İslam dinine önem veren bir liderdi. Peygamberimizle ilgili bir sözünde de: “O (Hz. Muhammed), Allah’ın birinci ve en büyük kuludur. Onun izinde bugün milyonlarca insan yürüyor. Benim, senin adın silinir, fakat sonuca kadar o, ölümsüzdür.” demiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 25 ve 26. maddelerinde, “Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir...” güvence altına alınmıştır. Bu durum aynı zamanda düşünce hürriyetinin cumhuriyet yönetimiyle güvence altına alındığını ortaya koymaktadır.

Her türlü taassuptan uzak durmalıyız. Kendimizi yeterli görerek, doğruyu aramaktan vazgeçmemeliyiz. Tartışmaya açık olmalı ve başka düşüncelere de saygı duymalıyız.

Kendi görüşlerimizi her zaman doğru, başkalarınınkini ise sürekli yanlış görmekten kaçınmalıyız. Körü körüne bir şeyi taklitten uzak durmalıyız. Vahyin rehberliğinden ve ilmin yol göstericiliğinden ayrılmamalıyız. Aklımıza sormayı ve vicdanımıza danışmayı ihmal etmemeliyiz. Ahlaklı, onurlu, kendine güvenen, gelişmeye açık ve erdemli bir insan olmaya çalışmalıyız.

6. Sevgi ve Merhamet Örneği: Hz. Yusuf

Kur’an’da yer alan surelerden biri Yûsuf suresidir. Tamamı 111 ayet olan bu surede Hz. Yusuf’un hayatı anlatılmıştır. Hz. Yusuf, Kur’an’da adı geçen peygamberlerdendir. Yakup Peygamberin on iki oğlundan biridir.

O, gördüğü bir rüyasını babasına anlatmış, babası da rüyasını gizlemesini istemiştir. Kardeşleri onun rüyasını öğrenince; çocukken kardeşlerinin kötülüğüne uğramış, kuyuya atılmıştır. Sonra onu bulanlar, Mısır’da köle olarak satmıştır. Daha sonra bir iftira sonucu hapse düşmüştür. (Hz. Yusuf’un kıssasını, ders kitabınızdan ya da Kur’an-ı Kerim mealinden mutlaka okuyunuz.)

Allah onu, peygamber olarak görevlendirdi. Hapiste iken Mısır hükümdarının rüyasını yorumladı. Bunun üzerine hükümdar, Hz. Yusuf’u hapisten çıkararak; devlet hazinesinin sorumluluğunu ona verdi. Yusuf (as), bolluk

yıllarında ürünlerin bir kısmını depolara koydurdu. Kıtık yılları gelince depolardaki ürünleri halka dağıtmaya başladı.

Hz. Yusuf'un Duası: *“Rabb'im! Bana hükümler verdin ve bana olayların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Dünyada ve ahirette benim yanımda yakınım olan, beni koruyup destekleyen sensin. Bana hayatımı Müslüman olarak tamamlamayı nasip et ve beni iyi insanların arasına kat.”* (Yûsuf suresi, 101. Ayet)

Hz. Yusuf'un ailesinin yaşadığı Kenan (Filistin) diyarında kıtlık yaşandı. Yusuf'un kardeşleri de yiyecek almak için birkaç kez Kenan ülkesinden Mısır'a geldiler. Hz. Yusuf, sonunda kardeşlerine kendini tanıttı ve kendisini çocukluğunda kuyuya atmalarına rağmen onları affetti. Hz. Yusuf onlara, *“Bugün kınanacak değilsiniz, Allah sizi affetsin. O, merhametlilerin en merhametlisidir.”* dedi. (Yûsuf suresi, 92. Ayet)

Yusuf Peygamber, babası, annesi ve kardeşlerinin tamamını Mısır'a davet etti. Onlar da bu daveti kabul ettiler. Mısır'a vardıklarında Hz. Yusuf anne ve babasını tahta oturttu. Diğer on bir kardeşi ise Hz. Yusuf'a saygılarını gösterdiler. O zaman Hz. Yusuf, *“...Babacığım, işte bu daha önce gördüğüm rüyanın gerçekleşmesidir. Rabb'im onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozdu. Sonra, beni hapisten çıkararak, sizi çölden getiren Rabb'im, bana pek çok iyiliklerde bulundu...”* dedi. (Yûsuf suresi, 100. Ayet)

Yusuf Peygamber, uzun yıllar Mısır'da insanları adaletle yönetti. Onlara peygamberlik ve rehberlik yaptı. Hep iyiliğe ve güzelliğe çağırdı.

Bu ünite; aşağıda belirtilen kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Ders kitabınızı en az bir defa okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013
2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayınları, Ankara 2014

5. ÜNİTE: İSLAM DİNİNE GÖRE KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR

1. Alkollü İçki İçmek ve Uyuşturucu Kullanmak

“İçki, bütün kötülüklerin anasıdır.” Hadis

Alkol ve uyuşturucu maddeler, beyin ve merkezî sinir sistemini etkileyerek insanın karar verme yeteneğini olumsuz yönde etkiler. İnsanın iradesini zayıflatır. Aklını kullanarak doğru karar vermesine ve sorumluluklarını yerine getirmesine engel olur. İçki ve uyuşturucu, bireyin aile huzurunu, sosyal ve mesleki hayatını olumsuz yönde etkiler.

Uyuşturucu kullanan kişinin beden ve ruh sağlığı bozulur. Beden ve ruh sağlığı bozulan bireyler, topluma faydalı olamazlar.

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı çevrenin etkisi, merak ya da özen-ti ile başlar. Bu gibi zararlı maddeleri bir kere veya az da olsa tatmak, ilerde önu alınmaz alışkanlıklara neden olabilir. Peygamberimiz, “Her sarhoş edici haramdır. Çoğu haram olanın azı da haramdır.” buyurmuştur.

Zararlı alışkanlıklardan biri de sigara içmektir. İnsanların en sinsi düşmanının sigara olduğu bilinmektedir.

2. Kumar Oynamak

“En değerli kazanç, kişinin kendi elinin emeğiyle kazandığıdır.” Hz. Muhammed (sav)

Kumar, para, mal veya değerli bir eşya karşılığı oynanan şans oyunudur. Bu kötü alışkanlık, insanları tembelliğe, kolay yoldan para kazanmaya, boş ve hayalî düşüncelere yönlendirmektedir.

Dinimizin kesin olarak yasakladığı davranışlardan birisi de kumardır. Kumarda amaç başkasının parasını, malını alarak hiçbir emek harcamadan kazanç sağlamaktır. Bu da bir çeşit haksız kazançtır. Çünkü başkalarının mallarını meşru olmayan yollarla almak ve yemek haramdır. Bir ayette bu konu şöyle dile getirilir: “Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin...” (Nisâ suresi, 29. Ayet)

Kumar oynamanın zararları şunlardır:

• Kumar, borçlanmaya neden olur ve aileleri ekonomik olarak sıkıntıya düşürür.

- Kumar, çalışarak kazanmak yerine, tembelliği ve hileyi teşvik eder.
- Kumar, kin ve düşmanlık tohumlarının atılmasına neden olur.
- Kumar, oynayanların ruh sağlığını bozar.
- Kumar, sağlığı bozar ve zaman israfına sebep olur.

Dinimiz eğlence amaçlı da olsa kumar oyunlarını yasaklamıştır.

3. Kötü Alışkanlıklar Nasıl Başlıyor?

“Üzüm, üzüme baka baka kararır.” Atasözü

“İyilerle dost olmaya, kötülere komşu olur.” Mevlânâ

Kötü alışkanlıklara başlamada aile, arkadaş, çevre ve kişilik özelliklerinin her birinin ayrı ayrı etkisi vardır. Aile her açıdan çok önemli bir kurumdur. Çocukların sağlıklı yetişmesi için ailede uyum ve huzur olmalıdır. Başkalarına özenme, kendini kanıtlama arzusu veya dışlanma kaygısı gibi duygular kötü alışkanlıklara başlamada önemli rol oynar.

“Ben bağımlı olmam, bir kere kullanmaktan bir şey çıkmaz, ara sıra kullanmakla bir şey olmaz, ben kendimi kontrol ederim, iradem güçlüdür.” gibi ifadeler kötü alışkanlıkların başlamasına sebep olur mu? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Gazete, dergi, televizyon ve İnternet gibi kitle iletişim araçlarındaki bir takım görüntü, yazı ve reklamlar insanları kötü alışkanlıklara özendirir.

“Bir kez denemekten bir şey olmaz!” gibi arkadaş hatırına bir defa içilen içki, sigara veya kullanılan uyuşturucu madde zamanla alışkanlığa dönüşür.

4. Kötü Alışkanlık ve Davranışlardan Nasıl Korunalım?

“Kötü alışkanlıklardan korunmanın en iyi yolu; kötü ortamlardan uzak durmaktır.”

Arkadaşlarımızı seçerken onların güzel ahlaklı olmasına dikkat etmeliyiz.

Aileler, çocuklarına küçük yaştan itibaren iyi bir eğitim vermeli ve davranışları ile de örnek olmalıdır. Bizler de anne ve babamızın uyarılarını dikkate almalıyız. Kötü alışkanlıkların olduğu yerlerden uzak durmalıyız.

Televizyon, gazete ve dergilerde içki, kumar, sigara gibi kötü alışkanlıkları özendirici fotoğraflar ve görüntülerden kaçınılmalıdır.

Bizler kendimizi her türlü kötü alışkanlık ve davranışlardan korumalıyız. Bunun yanında kötü davranışları olanları da uyarmalıyız. Çünkü içki, kumar ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar tüm toplumu olumsuz yönde etkiler. Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de, *“Onlar Allah’a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar. Hayır işlerinde birbirleriyle yarışırlar. İşte onlar iyi insanlardır.”* (Âl-i İmrân suresi, 114. Ayet) buyurarak iyiliği öğütlemenin ve kötülükten sakındırmanın, en temel görevlerimizden biri olduğunu vurgulamıştır.

5. Başkalarına Zarar Vermek: Kul Hakkı

İnsanlar, birbirlerinin haklarına saygılı olmalı, söz ve davranışları ile birbirlerine zarar vermemelidir. Çünkü insanlara yapılan her türlü haksızlık kul

hakkına girmektedir. **İnsan hakları kapsamına giren her şey, aynı zamanda kul hakkı kapsamına da girer.**

Hırsızlık ve hile yapmak, eksik ölçüp tartmak, yalan söylemek, iftira atmak, alay etmek, dedikodu, başkalarının özel hayatlarını araştırmak, kötü lakap takmak gibi tavır ve davranışlar kul hakkı kapsamındadır.

İçki, uyuşturucu, sigara ve kumar gibi kötü alışkanlıklar da kul hakkını ihlal etmektedir.

Kul hakkının en önemlilerinden biri de ana baba hakkıdır. Kul hakkı geniş kapsamlı bir kavramdır. Evlat, kardeş, komşu, öğretmen, karı-koca, arkadaş ve yetim hakları da insan hakları kapsamına girer. Kur'an-ı Kerim bu haklara çok önem vermemizi istemektedir.

Bütün toplumun ortak malı olan okul, kütüphane, hastane ve toplu taşıma araçlarına zarar vermek kul hakkıdır. Havayı, suyu ve toprağı kirletmek, çevreye zehirli atıklar bırakmak, yerlere tükürmek, çöp atmak da kul hakkına saygısızlıktır.

Kul hakkı, Hak sahibinin rızası ve gönlü alınmadıkça affedilmez davranışlar olarak ifade edilmektedir.

Kul hakkı yediğimizi fark ettiğimizde hemen hak sahibine hakkını ödemi-
liyiz. Ondan özür dilemeli ve hakkını helal etmesini istemeliyiz.

Peygamberimiz kul hakkı konusunda; "Her hakkı sahibine veriniz.", "Biri-
sinin hakkını alan kimse, ölmeden önce onunla helalleşsin. Paranın, malın
geçmeyeceği kıyamet gününe, üzerinde kul hakkı bulunarak gitmesin!" bu-
yurmaktadır.

Bu ünite; aşağıda belirtilen kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Ders kitabınızı en az bir defa okumanızı tavsiye ederiz.

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013
2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayınları, Ankara 2014

6. ÜNİTE: DİNLER VE EVRENSEL ÖĞÜTLERİ

1. Din Niçin Evrensel Bir Gerçekliktir?

Din, tarihin bütün dönemlerinde, hemen her toplumda var olan evrensel bir olgudur. İnsanın olduğu her dönemde, her yerde inanç ve din de var olmuştur. İnsan, beden ve ruhan meydana gelir. İnsanın maddi ihtiyaçları olduğu gibi manevi ihtiyaçları da vardır. Bu insanın yaratılıştan gelen bir özelliğidir. İnsan acıktığında yemek yeme ve üşüdüğünde ısınma ihtiyacı duyduğu gibi manevi olarak da her zaman yüce ve kudretli bir varlığa sığınma, ona güvenme ve ondan yardım dileme ihtiyacı duyar. Bu sığınma ve güvenme duygusu ancak din ile karşılanır.

Din evrensel özellikler taşır. Evrensellik zaman ve mekâna bağlı olmaksızın insanların sahip olduğu ortak değerleri içerir.

Adları farklı olsa da dinlerin birbirlerine benzer yönleri vardır. Farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış dinlerde bile ortak yönler bulmak mümkündür. Dinlerin temel ilkeleri göz önüne alındığında hepsinin amacının iyiliği, güzelliği yaymak, kötülükleri engellemek ve insanı yücelterek mükemmel hâle getirmek olduğu görülmektedir. Bu durum dinlerin getirdiği ortak değerlerin evrensel olduğunu gösterir.

2. Günümüzde Yaşayan Dinleri Tanıyalım

Günümüzde yaşayan dinleri ilahî ve ilahî olmayan dinler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Allah'ın, peygamberler aracılığıyla gönderdiği vahye dayalı dinlere **ilahî dinler** denir. Bunlar Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'dır. Vahye dayanmayan dinlere de **ilahî olmayan dinler** denir. Hinduizm ve Budizm bunların en belirgin örnekleridir.

2.1. Hinduizm ve Budizm

Hinduizm, daha çok Hindistan'da yaygın olan bir dindir. Hinduizm'in bilinen bir kurucusu yoktur. MÖ 1500 yıllarından itibaren ortaya çıkmıştır.

Hinduizm'in en belirgin yönü toplumu kasta ayırmasıdır. Ka st, "aynı işle meşgul olan, görev ve gelenekleriyle birbirine sınımsız bağlı olan insanların meydana getirdiği birlik" anlamına gelir. **Kast sistemi**, insanları sınıflara ayırır ve şu dört ana unsurdan oluşur:

1. Rahipler ve Bilginler (Brahmanlar)
2. Prenslar ve Askerler (Kşatriyalar)
3. Esnaf ve Çiftçiler (Vaisyalar)
4. İşçiler ve Köleler (Sudralar)

Ayrıca kast sisteminde dâhil edilmeyen, kast dışı kabul edilen paryalar (toplum dışı sayılanlar) vardır.

Hinduizm'in temelinde Brahma (Mutlak Varlık) inancı olmakla birlikte birden çok tanrının varlığına inanılmaktadır. Brahma, Vişnu ve Şiva en önemli tanrılardır. **Brahma** yaratıcı, **Şiva** yok edici, **Vişnu** koruyucu tanrıdır. Hinduizm'in kutsal kitapları **Vedalar**'dır.

Hinduizm'de ibadet bireysel olup belli bir şekli yoktur. Hindular ibadetlerini tapınaklarda (Mandir) yapabildikleri gibi başka yerlerde de yerine getirebilirler. Ganj Nehri'nde yıkanmak Hinduizm'de ibadet sayılır.

Hinduizm'de "karma" denilen neden-sonuç yasası vardır. Buna göre insan geçmişte yaptıklarının karşılığını başka bir bedende tekrar dünyaya gelerek görecektir. Hindu inancına göre ruh ölümsüz olup onun bir bedenden bir başka bedene geçerek sürekli yaşadığına inanılır. Bu inanca reenkarnasyon veya tenasüh (ruh göçü) adı verilir. Reenkarnasyon inancına göre ölen kişi, yaptığı işlerin iyi ya da kötü olmasına göre insan, hayvan veya bitki biçiminde yeniden dünyaya gelir. Hindular ruhun ölümsüzlüğüne inandıkları için ölülere gömmezler. Cesetlerini yakarak küllerini kutsal kabul ettikleri Ganj Nehri'ne atarlar.

Hinduizm'de ineklerin önemli bir yeri vardır. Dokunulmaz ve kutsal kabul edilirler. Etlerinin yenilmesi de yasaktır.

Budizm, MÖ 6. yüzyılda Hindistan'da Buda tarafından kurulmuş ve daha sonra yaygınlaşmış olan bir dindir. Buda, MÖ 563-483 yılları arasında yaşamış bilge bir kişidir. Asıl adı Sidharta olan **Buda**, aydınlanmış anlamına gelir. Buda, yaşadığı süre içinde insanlara ahlaklı olmayı öğütlemiş, putlara tapmayı yasaklamıştır. Kendisinden sonraki dönemlerde düşünceleri sistemleştirilerek heykelleri yapılmış ve bir put hâline getirilip tapılmaya başlanmıştır. Budizm'de tanrının varlığı veya yokluğu ile ilgili bir ifade kullanılmaz. Ancak bazı Budistler Buda'yı tanrı konumunda görürler.

Budizm'in kutsal metinlerine, "üç sepet" anlamına gelen "**Tripitaka**" adı verilmiştir. Budizm'de belirli bir ibadet ve dua şekli yoktur. Budistler tapınakları **Pagoda**'ya giderek Buda'nın heykeline saygı gösterirler.

Budizm'de, Hinduizm'de olduğu gibi ruhun bir başka bedende yeniden dünyaya gelmesi anlayışı vardır. Ölüler reenkarnasyon inancı gereği genelde yakılmaktadır. Budizm'de en önemli inanışlardan biri **Nirvana** anlayışıdır. Nirvana, insanın bütün istek ve hırslarının yok olduğu, ıstırapların bittiği, saf, temiz bir duruma kavuşmaktır.

2.2. Yahudilik

Yahudilik vahye dayalı en eski dinlerden biridir. Yahudi sözcüğü, Yahudi ırkına ve dinine mensup olan anlamına gelir. Yahudiler, Hz. Musa'ya bağlı oldukları için Musevi olarak da adlandırılırlar.

Yahudilikte en önemli inanç Tanrı'nın var ve bir olduğu inancıdır. Yahudiler Tanrı'ya **Yahova** adını verirler. Yahova tektir ve her şeyin yaratıcısıdır. Onlara göre Tanrı Yahova, Yahudileri seçilmiş millet olarak yaratmıştır.

Kutsal kitabı **Tevrat**'tır. Dili **İbranice**dir. Kutsal günü cumartesidir. Bu günde hiçbir iş yapılmaz. Sadece ibadet edilir. İbadet yerlerine **sinagog** veya **havra** adı verilir. Din adamlarına ise haham denilir.

Kudüs'te bulunan Ağlama Duvarı, Yahudiler için çok önemlidir. Dini sembollerin en başta gelenleri sinagoglarda bulunan yedi kollu şamdan (menora) ve iç içe geçmiş iki üçgendir.

2.3. Hristiyanlık

Hz. İsa, Filistin'de Nasıra isimli köyde doğmuştur. Bir mucize olarak basbas dünyaya gelmiştir. Annesinin adı Meryem'dir. Hz. İsa otuz yaşına geldiğinde Allah tarafından kendisine peygamberlik görevi verilmiştir. O da insanları Allah'a inanmaya davet etmeye başlamıştır. Onun davetine başlangıçta on iki kişi inanmıştır. Bunlara "havari" denilmiştir.

Hristiyanlığın kutsal kitabı İncil'dir. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna isimli kişiler tarafından yazılan ve yazarlarının adıyla anılan dört adet İncil en meşhurlarıdır. Hristiyanlıkta inanç esaslarının temelini teslis inancı oluşturur. Teslis, "üçlü tanrı inancı" demektir. Teslisin unsurları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tur. Baba, Evrenin yaratıcısı, her şeyin sahibi olan Tanrı'dır. Oğul, Hz. İsa, Hristiyanlara göre Tanrı'nın oğul ve kurtarıcı kabul edilir. Kutsal Ruh ise Tanrı'nın vahyini kiliseye iletmekle görevli, seçilmiş kişileri yönlendiren tanrı nefesidir. Hristiyanlar; meleklerle, kadere ve öldükten sonra dirilmeye inanırlar. Hz. Muhammed'in dışındaki peygamberlerin peygamberliğini kabul ederler.

Hristiyanların ibadet yeri kilisedir. Din adamlarına papaz veya rahip adı verilir. Hz. İsa'nın idam edildiğine inandıkları çarmıh (haç), hem Hristiyanlığın hem de kilisenin sembolüdür.

Hristiyanlığa göre bütün insanlar günahkâr olarak doğarlar. Bu nedenle bütün doğan çocuklar, kutsal su ile yıkanarak günahlarından arındırılır. Buna vaftiz ayini denir.

Hristiyanlıkta zamanla farklı anlayışlar meydana gelmiş bunun sonucunda da birçok mezhep ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlileri Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık mezhepleridir.

(Ders notumuz burada sona ermiştir. Kalan konuları ders kitabınızdan okuyunuz.)

Kaynakça:

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, MEB Yayınları, Ankara 2013
2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8, Küre Yayınları, Ankara 2014

Sevgili Öğrenciler,

Yüce Allah bir ayetinde çalışmanın gereğini şöyle vurgulamıştır: **“Gerçekten insan için kendi çalışmasının karşılığında başka bir şey yoktur.” (Necm suresi 39. ayet)**

Tevekkül; bir işi yaparken elinden gelen gayreti göstermekle birlikte kalben Allah’a bağlanıp ona güvenmek, sonucu ondan beklemek demektir. Gerekli tedbirleri aldıktan sonra Allah’a dayanıp güvenmek gerekir. **Tevekkül etmek için; çalışmak ön şarttır. Çalışmadan tevekkül etmek doğru olmaz.**

Sizlerden isteğimiz, ortak sınavlara kadar, ders kitabınızı en az bir defa okumanız; ardından sınav öncesinde elinizdeki ders notlarını en az iki defa gözden geçirmenizdir.

Başarılar dileriz...
